

ВЪПРОСЪТ ЗА ИЗГРАЖДАНЕТО НА ЕВРОПЕЙСКА ОТБРАНА – ОТ ИДЕИТЕ НА РОБЕР ШУМАН ДО СЪВРЕМЕННОСТТА

Доц. д-р Тодор Кобуров, Правно-исторически факултет, Югозападен университет „Неофит Рилски“, гр. Благоевград; Институт за държавата и правото при Българска академия на науките

Д-р Пламена Караиванова, Министерство на отбраната на Република България

Резюме: Въпросът за изграждането на европейската отбрана и за европейски отбранителен потенциал не е нов проблем за научната общност, както и за практическата страна на европейската политика, но той придоби особена актуалност след агресията на Русия срещу Украйна от 2022 г. В настоящата статия, авторите си поставят скромната задача, да повдигнат някои въпроси за дискусия, провокирани от основателя на европейската идея Робер Шуман.

Ключови думи: международни отношения, външна политика, европейска политика, обща външна политика и политика за сигурност, международна и национална сигурност.

THE QUESTION OF BUILDING EUROPEAN DEFENSE – FROM ROBERT SCHUMANN'S IDEAS TO MODERN TIMES

*Assoc. Prof. Todor Koburov, PhD, Faculty of Law and History, South-West University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad; Institute for the State and the Law – Bulgarian Academy of Sciences
Plamena Karaivanova, PhD, Ministry of Defense of the Republic of Bulgaria*

Abstract: The issue of building European defense and a European defense potential is not a new problem for the scientific community, as well as for the practical side of European politics, but it has gained particular relevance after Russia's aggression against Ukraine in 2022. In this article, the authors set themselves the modest task of raising some questions for discussion, provoked by the founder of the European idea, Robert Schuman.

Keywords: international relations, foreign policy, European policy, common foreign and security policy, international and national security.

„Международната политика е като всяка политика – борба за власт”

ХАНС МОРГЕНТАУ

Това е тема, която в момента е особено актуална и по нея се водят оживени дискусии, не само заради рязката промяна в геостратегическата среда за сигурност, но и заради продължаващите кризи, конфликти и войни, които се водят на територията на Европа, Азия, Близкия и Далечния изток.

ИСТОРИЯ

Ако се върнем назад в миналото, когато след Втората световна война тази тема също е била широко дискутирана, може би ще успеем да извлечем поуки от някои грешки, а и ще съхраним постигнатото в тази област досега. Към проблема трябва да се опитаме да

погледнем от гледна точка на съвременните тенденции и перспективи, защото особено в сегашните времена са необходими нестандартни решения за бъдещето.

В международна среда за сигурност днес настъпиха безпрецедентни динамични промени и определени изследователи заговориха за **ново отношение и нов подход към такива категории, като категорията „война“, като категорията „мир“, а и към категорията „сигурност“**. Дори се заговори за нов подход към **„външната политика“ и „дипломацията“** въобще.

Още от края на XX век и началото на XXI век на преден план започна да се лансирана тезата за **„силовия характер“** на международните отношения. Започна да се говори за **„конвенционални методи за сила“, „икономическа сила“**, но също така и за използването на т.нар. **„мека сила“**.¹ А когато става въпрос за силовия характер на международните отношения, то той не се гради върху нормите на международното право, а върху **реалности и доктрини, които са свързани с политически, и най-вече както виждаме напоследък с икономически интереси.**²

Успоредно с това, силовият характер на международните отношения, както и всички други социални отношения е необходимо да се разглеждат и анализира в **ПРОЦЕС И РАЗВИТИЕ**. Те изискват умения и познания за методологията при конструиране на социалния анализ.

Изискват познания в областта на различни науки – като се започне от философията, социологията, икономиката, правото, политологията и се стигне до историята, археологията, антропологията и дори културологията, етнологията т.н.

Навсякъде по света днес ставаме свидетели на нарушаването на политическите, социалните и гражданските права на човека, било то чрез политически натиск от най-различен вид или чрез предизвикването на кризи, конфликти, войни, бедствия, миграционни вълни и противопоставяне от най-различен характер.

Международните отношения и външнополитическият процес обаче винаги се вписват в един определен стратегически хоризонт (съзнателно или несъзнателно). За да бъде изследван подобен хоризонт, както и за да бъдат обхванати тенденциите на този хоризонт е необходим **ИНТЕРДИСЦИПЛИНАРЕН ПОДХОД**. Т.е. съчетаването на методологичните подходи на различни науки – социология, политология, право, икономика, философия, история и т.н.

Подхождайки по този аналитичен начин, ние навлизаме неусетно в изключително сложна ситуация, при която **решенията на проблемите се търсят на границата между**

¹ Вж. по този въпрос Най, Джоузеф младши. Бъдещето на силата. ВИ, 2013 г.

² Вж. Бонифас, П. Съвременната геополитика, С., 2007. Вж. също Риардан, Ш. Новата дипломация, С., 2015, книгоиздателска къща Труд, превод от английски Петър Герасимов-Константинов.

различни науки – международното право и политологията, от една страна, политологията и икономиката, от друга, правото и социологията, от трета, политиката и философията от четвърта и т.н. Шансът да се направи обективен анализ на съвременните проблеми на международните отношения и международната политика е не като се ограничават изследователските опити на представителите на една или друга научна дисциплина, а като се търсят пресечни точки между тях, интердисциплинарен подход и обединяване на усилията на различните изследователи за обективни оценки и изводи по проблемите на нашето минало и съвременност.³

Интересен подход към темата има един известен френски политик – Робер Шуман. Не е необходимо да се спирам подробно на биографията на Робер Шуман (1886-1963), защото мисля че, всеки е запознат с нея, **но си заслужава да си припомним неговите основни политически идеи**, защото неговата политическа биография и неговия мироглед са формирани в едни също така изключителни динамични времена от първата половина на XX век. Той участва активно в тези събития като депутат във Френското национално събрание (1919-1940, 1946-1962), участник е в съпротивата против фашизма до освобождението на Франция, а впоследствие е министър на финансите (1946), министър-председател (1947-1948), министър на външните работи (1948-1953), министър на правосъдието (1955-1956), председател на Европейския парламент (1958-1960) и почетен председател на ЕП (1960-1963).

Вижте колко актуални са тези идеи днес. **Шуман апелира за следното:**

- „Необходим е съюз, хармония, координация...От политическа гледна точка трайното, органичното разбирателство, установено между различните страни, трябва да позволи да се усмири тази разединена Европа“;

- „Европа не би трябвало да бъде зона на влияние за експлоатиране от някого, запазена за нечие политическо, военно или икономическо надмощие. За да съществува истински, тя трябва да се ръководи от принципа на равенството в правата и задълженията на всички свързани страни.“;

- „Тази Европа не е насочена срещу никого; тя няма никакво агресивна схема.... Смисълът на нейното съществуване е солидарността и международното сътрудничество, разумната организация на света, в който тя трябва да представлява основна част.“;

- „Вълната от национализми може да бъде предотвратена само чрез конструктивна и колективна политика, в чиито рамки всеки би намерил своето място

³ Вж. Дал, Робърт. Съвременният политически анализ. С., 1996. Вж. също и следните автори: Семов, Минчо. Политиката – теория и история. С., 1984; Fetscher, Iring. Politikwissenschaft. Begriffe Analysen Theorien. Ein Grundkurs. Hamburg. 1990; Muenkler, Herfried (Hg.). Politikwissenschaft Ein Grundkurs, Reinbek bei Hamburg, 2. Auflage August, 2006.

благодарение на ефективна солидарност на интересите и усилията... Изолацията е не само причина за слабост, но и причина за упадък.“;

- „След две световни войни разбрахме, че най-добрата гаранция за нацията не се основава на нейната блестяща изолация, нито на собствената ѝ сила, колкото и голяма да е тя, а на солидарността на нациите, които са водени от общ дух и които приемат колективни задачи от общ интерес.“⁴

По този начин, тръгвайки от тези по-общи и важни политически принципи и идеи, Робер Шуман стига конкретно **до въпросите за европейската сигурност и отбрана:**

- „Конструктивната и същинска европейска цел се състои несъмнено в гарантирането на колективна отбрана срещу всяка възможна агресия. Както мирът, така и сигурността е неделима.....И все пак да се отбранява Европа това все още не означава да бъде изградена. Отвъд необходимата сигурност има всякакви други общи задачи, които надхвърлят рамките на отделната нация.“;

- „Може да се твърди, че всички големи проблеми, с които се сблъскват страните, излезли от войните, придобиват международен характер и излизат от контрола на политическата и икономическата автономия на държавите, дори най-силните.“⁵

Примери за това са:

- трудностите с набавянето на суровини;
- въпросите засягащи трудовата заетост и безработицата;
- проблемът с бежанците, а днес с мигрантите (бел. на авт.);
- проблемът с пренаселеността на градовете;
- необходимостта от модернизация и развитие индустриален и селскостопански потенциал;
- въпросите на международната търговия и забележете на **валутите** казва Шуман;
- периодичните кризи, заради различни причини от икономически, политически или друг характер.

Всичко това показва, че в която и да е област **не може да се направи нищо ефикасно и трайно в условията на изолация, когато една държава е ограничена в рамките на своите собствени ресурси.**

- „Колкото е по-обширна дадена територия, колкото е по-разнообразна в своята способност да произвежда и абсорбира, колкото е по-гъвкава да се приспособява към пулсациите на конюктурата, толкова по-добре ще бъде въоръжена срещу кризите, които я дебнат.“

⁴ Цит. по **Шуман, Робер**. За Европа. Превод от френски език Светослав Терзиев, Изд. Книжен тигър, С., 2001.

⁵ Вж. пак там.

В книгата си „За Европа“, издадена на български език през 2001 г., Робер Шуман посвещава една глава, която е озаглавена по следния начин:

ЕВРОПА ПРЕДИ ДА БЪДЕ ВОЕНЕН СЪЮЗ ИЛИ ИКОНОМИЧЕСКА ЦЯЛОСТ, ТРЯБВА ДА БЪДЕ КУЛТУРНА ОБЩНОСТ В НАЙ-ВЪЗВИШЕНИЯ СМИСЪЛ НА ДУМАТА

Вижте какво още казва Робер Шуман и колко актуално звучи днес:

- „Войната и разрушенията, както и освободителната победа са колективно дело. Ако искаме мирът да постигне трайна победа над войната, той трябва да се изгражда колективно, от всички народи, включително и от онези, които са се били до вчера помежду си и които са заплашени да се сблъскат наново в кървави съперничества.“

- „Тази политика не се вдъхновява от сантиментален пацифизъм. Тя не е съставена от прости договори и пактове, които се ограничават да обявят войната извън закона и да регистрират задължения, които след това бързо се заравят или отричат.... Трябва да се изтръгне смисълът на войната, въобще да се премахне склонността да бъде предприета. Трябва да направим така, че никой, дори правителството с най-малки скрупули, да няма интерес да я води....Тази нова политика се базира на солидарността и на растящото доверие.“⁶

Той напомня за неуспешния опит за изграждане на Европейска отбранителна общност от 1952 г., когато е подписан договор за учредяването ѝ от 6-те страни – основателки на европейските общности – Франция, ФР Германия, Италия и трите държави от Бенелюкс – Белгия, Холандия и Люксембург. Инициатор на този договор е Франция, но именно тя го проваля, като не го ратифицира през 1954 г. поради чувствителността на мнозинството депутати в Националното събрание на Франция към суверенната отбрана на страната.

Според Робер Шуман – за изграждането на ЕОО е необходима сериозна подготовка преди всичко в **СЪЗНАНИЕТО** и то в **СЪЗНАНИЕТО** за приемане на общи европейски решения, които да са далеч от тесногърдието на политическия национализъм, на самозадоволяващия се протекционизъм и на културния изолационизъм. Вместо това е необходимо формирането на **УБЕЖДЕНИЕ** за солидарност и **УБЕЖДЕНИЕ**, че всички са взаимозависими, особено в сферата на отбраната и сигурността.

Тези идеи трябва да се развиват и популяризират чрез образованието и медиите.

Според Шуман, единството на Европа не може да се изгради само и главно от европейските институции. Нейното изграждане ще зависи в голяма степен от изграждането на **СЪЗНАНИЕТО** и **УБЕЖДЕНИЕТО** за **ОБЩНОСТ**.

⁶ Вж. пак там.

Държавите, които по принцип го отричат, сами се изключват от Европа. Той обръща внимание още тогава и на **дезинтоксикацията на учебниците по история**, която не влиза в противоречие нито със свободата на мисълта и словото, нито с истинския патриотизъм, който трябва да се възпитава още в младежките години.

Шуман развива още няколко актуални тези, свързани с историята:

- ***Без Германия, както и без Франция би било невъзможно да се изгради Европа;***
- ***Англия няма да се съгласи да се интегрира в Европа, ако не бъде принудена от събитията;***
- ***Икономическата интеграция не може да се планира дългосрочно без политическа интеграция;***
- ***Службата на човечеството е дълг равняващ се на дълга, диктуван ни от верността към нацията.***

СЪВРЕМЕННОСТ

Сега, в началото на ХХІ век, въпросът за изграждането на мир и сигурност е онази основа, върху която трябва да бъде построено всичко останало. За да се постигне по-голяма сигурност обаче, трябва да поемем и повече отговорности! Изграждането на сигурността на всички нива е тясно свързана! А отбраната е част от гаранциите за сигурността!

Неоспорим факт е, че след Втората световна война и особено в началото на ХХІ век **Европа бележи изоставане в развитието на своите отбранителни способности** – както по отношение на своя капацитет да произведе необходимото въоръжение, техника и боеприпаси за въоръжените сили на държавите членки, така и като ниво на технологично развитие.

Недостатъчно развитата отбранителна индустрия се явява сериозна уязвимост за способността на ЕС да възпира действията на своите противници и да се отбранява в случай на ескалация и конфликт. Затова през 2025 г. новата Европейска комисия си постави амбициозната цел да представи **Бяла книга за европейската отбрана и успя да го направи на 19 март 2025 г.**⁷

Бялата книга за европейската отбрана – Готовност 2030 г. е документ, който ясно посочва **конкретни мерки, инструменти, стъпки и правна рамка**, по които трябва да се работи, за да се постигнат целите за **засилване на европейската отбрана**. Така на ниво ЕС се търсят решения на няколко основни проблема:

1. ***Бързо поемане на повече отговорности за отбраната на Европа от самите европейци;***

⁷ Вж. на интернет страница: https://bulgaria.representation.ec.europa.eu/novini-i-sbitiya/novini-0/byala-kniga-za-evropeyskata-otbrana-i-plan-rearm-europegotovnost-2030-g-2025-03-19_bg.

2. *Изграждане в кратки срокове на критични отбранителни способности и*

3. *Намиране на допълнителни финансови средства за отбранителни способности и за заздравяване на европейската отбранителна индустрия.*

Бялата книга бе допълнена и от **Стратегията на Съюза за готовност**⁸ от 26.03.2025 г., която предлага интегриран подход за готовност при конфликти и кризи, и от **Стратегия за вътрешна сигурност на ЕС**⁹ от 1.04.2025 г., която предоставя цялостна и единна рамка за предотвратяване, откриване и ефективен отговор на заплахите за сигурността.

Бялата книга набелязва няколко **стъпки** за постигане на европейска готовност до 2030 г.:

- *създаване на необходими условия за мащабно насочване на инвестиции в сектора на отбраната чрез улесняване на сътрудничеството в рамките на европейската отбранителна индустрия при разработването, производството и маркетинга на оръжейни системи;*

- *осигуряване на необходимата предвидимост на индустрията чрез увеличаване на ефективността, взаимозаменяемостта и оперативната съвместимост, както и поддържане на инфраструктура с двойна употреба;*

- *намаляване на разходите и на бюрокрацията, като едновременно с това се създават възможности за партньорства.*

Бялата книга определи **седем приоритетни области на способности**, които са от решаващо значение за изграждането на стабилна европейска отбрана:

1) *Противовъздушна и противоракетна отбрана*, която защитава срещу пълен спектър от въздушни заплахи;

2) *Артилерийски системи*, включително модерна артилерия и ракетни системи с голям обseg, проектирани да нанасят прецизни удари на далечни разстояния срещу наземни цели;

3) *Боеприпаси и ракети*;

4) *Дронове и противодронови системи*, които да могат да се управляват дистанционно или да работят автономно с помощта на усъвършенстван софтуер;

5) *Военна мобилност*: изграждане на обоевропейска мрежа от **сухопътни коридори, летища, морски пристанища и поддръжка и услуги**, които улесняват безпроблемното и бързо транспортиране на войски и военно оборудване в ЕС и страните партньори;

⁸ Вж. на интернет страница: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/bg/qanda_25_790.

⁹ Вж. на интернет страница: <https://www.consilium.europa.eu/bg/resources/publications/internal-security-strategy-european-union-towards-european-security-model/>.

6) *Развитие на отбранителни и настъпателни способности в сферата на изкуствения интелект и кибер и радиоелектронната борба;*

7) *Стратегически средства и защита на критичната инфраструктура: стратегически въздушен транспорт и самолети за зареждане с гориво въздух-въздух, разузнаване и наблюдение, осведоменост за морската среда, използване и защита на космоса и др.*

Какво изисква **преодоляването на критични пропуски в способностите:**

- *споделено разбиране между държавите членки относно най-спешните инвестиционни приоритети в способностите;*
- *стабилен и дългосрочен ангажимент за справяне с тях;*
- *финансиране и стимули от ЕС за подпомагане на държавите членки да мобилизират и изразходват необходимите бюджетни ресурси по най-ефективния и целенасочен начин.*

Бялата книга предлага методи за опростяване на законодателните актове на ЕС, свързани с отбраната чрез единен законодателен пакет. Тези промени следва да се случат до края на 2025 г.

Регулаторното опростяване и хармонизиране трябва да се съсредоточи както върху правилата и процедурите, които са специфични за отбранителния сектор, така и върху въздействието на политиките и разпоредбите на ЕС върху отбранителната индустрия, които не са специфични за отбраната, но които възпрепятстват Европейската отбранителна технологично-индустриална база.

За постигане на силна и иновативна отбранителна индустрия в Европа Бялата книга набелязва **цели** и посочва **отговорните европейски структури и ролята на държавите членки** в изпълнението им:

- ***Масщабно увеличаване на производствения капацитет на европейската отбранителна индустрия,** дългосрочни поръчки и повишена конкурентоспособност на европейската отбранителна индустриална база. За целта ЕС възнамерява да започне пилотен проект за постепенно създаване на **Европейски механизъм за продажби на военни продукти;***

- ***Намаляване на зависимостите и гарантиране сигурността на доставките.** Комисията ще се стреми да идентифицира суровините и ключови компоненти, които са най-критични, както и възможните мерки за осигуряване на **диверсификация на източниците на доставка;***

- ***Изграждане на общоевропейски пазар за отбранително оборудване, опростяване и хармонизиране.** Държавите членки се насърчават да разчитат изцяло на*

европейските вериги за доставки в областта на отбраната, особено по време на кризи и конфликти;

- **Цивилни компании с резултати в научноизследователска и иновационна дейност** да имат решаваща роля в разработването на авангардни решения за подобряване на военния капацитет и оперативната готовност. **Малките и средни предприятия** са от съществено значение като гъвкави доставчици на революционни технологии и иновации в отбранителната сфера и тяхната роля следва да бъде засилена;

- **Повишаване на уменията и експертния опит в сектора на отбраната**, което включва покриване на пълния цикъл на развитие на способностите в отбранителния сектор - от изследването през придобиването до експлоатацията и поддръжката. Широкомащабното разрастване на отбранителната индустрия ще изисква индустрията да привлече, обучи, наеме, повиши и преквалифицира много повече служители.

Бялата книга отделя специално място на **финансирането и стимулите** за подпомагане на държавите членки да мобилизират и изразходват необходимите бюджетни ресурси за засилване на отбранителния си капацитет.

Разходите за отбрана на държавите членки са нараснали с повече от 31% от 2021 г. до 2024 г., достигайки 1,9 % от БВП на ЕС или 326 милиарда евро през 2024 г. Инвестициите в отбраната са достигнали 102 милиарда евро през 2024 г. Въпреки това, като цяло европейските разходи за отбрана остават много по-ниски от тези на САЩ и под тези на Русия или Китай. От тази гледна точка, възстановяването на европейската отбрана ще изисква огромни инвестиции - както публични, така и частни и то за продължителен период от време.

С Плана **ReArm Europe** (представен от ЕК на 4.03.2025 г.), заложен в Бялата книга, Комисията идентифицира **пет стълба** за спешно и значително увеличаване на европейските разходи за отбрана:

1) Приемане на Регламент за създаване на нов, специален финансов инструмент „Мерки за сигурността на Европа (Safe action for Europe - SAFE) чрез засилване на европейския военно-промишлен комплекс“, който представлява правна рамка за изпълнение на частта от Плана „ReArm Europe/Readiness 2030“ относно отпускането на заеми на държавите, членки на ЕС, за съвместно придобиване на отбранителни способности чрез европейската отбранителна индустрия, насочено към две основни категории продукти:

- **Категория 1:** боеприпаси и ракети; артилерийски системи; наземно базирани способности и поддържащи системи за тях; малки дронаве и свързани антидрон системи; защита на критичната инфраструктура; кибер и военна мобилност и

- **Категория 2:** ПВО и ПРО; военноморски способности за действие на и под водата; стратегически подпомагащи способности; защита на космическа инфраструктура; изкуствен интелект и средства за радиоелектронна борба.

Общият размер на инструмента е **150 млрд. евро** под формата на заеми на държавите членки, които ще бъдат гарантирани с бюджета на ЕС. Максималната продължителност на срока за изплащане на заема е **45 години**. В рамките на 6 месеца от влизане в сила на регламента държавите членки, желаещи да получат финансова помощ, трябва да изпратят запитване за финансиране до ЕК, което да бъде придружено от добре аргументиран и подкрепен с факти **Инвестиционен план**. Предвидена е възможност за **актуализация на плана** при определени условия.

*2) Друго предложение за увеличаване на европейските разходи за отбрана е координираното активиране на националните ескейп клаузи по „Пакта за възстановяване и стабилност“. ЕК счита, че по този начин ще освободи допълнително фискално пространство, позволяващо на държавите членки мащабни инвестиции в отбраната и отбранителната индустрия на ЕС. За целта е необходимо вземане на решение от Министерския съвет и подаване на молба до ЕК, която да я разгледа. Сроковете са кратки. Благодарение на тази възможност държавите членки биха могли да мобилизират допълнителни разходи за отбрана до **1,5 % от БВП**. Въз основа на прогнозите за постепенно усвояване инвестициите в отбраната могат да достигнат най-малко **800 милиарда евро през следващите четири години**.*

*3) Кохезионната политика вече допринася за увеличаване на способностите. По нея се правят инвестиции, свързани със сигурността и отбраната, които допринасят за регионалното развитие, чрез реализиране на проекти с **двойна употреба**. Националните, регионалните и местните органи могат доброволно да използват кохезионните политики, за да преразпределят средства в рамките на текущите си програми за нововъзникващи приоритети, включително укрепване на способностите за отбрана и сигурност. Затова повишаването на гъвкавостта на съществуващите инструменти на ЕС ще позволи **поголеми инвестиции в отбраната**.*

*4) Страните членки ще имат достъп до заеми от **Европейската инвестиционна банка**, която променя своята политика на финансиране в посока създаване на повече възможности за отпускане на средства за сигурността и отбраната. ЕИБ възнамерява да удвои годишната си инвестиция до **2 милиарда евро за финансиране на проекти като дронове, космос, киберсигурност, квантови технологии, военни съоръжения и гражданска защита**.*

5) Друг подход, който ще доведе да увеличаване на разходите за отбрана е **мобилизирането на частен капитал**. Достъпът до финансиране остава основен проблем за 44% от малките и средни предприятия в областта на отбраната, което е много повече, отколкото за малките и средни предприятия в други сектори.

6) Комисията ще продължи да **проучва допълнителни източници на финансиране** за отбраната на ниво ЕС. Като се има предвид неотложността и приоритета за Европа да възстанови своята отбрана, подкрепена от конкурентна отбранителна индустриална база, следващата **Многогодишна финансова рамка** следва да предостави всеобхватна и стабилна рамка в подкрепа на отбраната на ЕС.

Бялата книга предлага и **засилване на военната подкрепа на ЕС за Украйна и за интегрирането на украинската отбранителна индустрия в Европейската отбранителна технологично-индустриална база**, което ще ѝ помогне да **засили, модернизира, консолидира и предоставя рентабилни отбранителни продукти на световния пазар**.

Сътрудничеството между държавите членки е от ключово значение за справяне с предизвикателствата на европейската отбрана и европейската отбранителна индустрия, включително за диверсификация на доставчиците и намаляване на зависимостите.

Що се касае до НАТО – Алиансът остава и ще продължи да бъде основата на колективната отбрана в Европа.

Бялата книга посочва като **сходно мислещи партньори** в областта на отбраната **Великобритания, Норвегия, Канада, съседни страни, страни кандидатки за членство, Турция, страни от Азиатско-тихоокеанския регион – Япония, Република Южна Корея, Нова Зеландия и Австралия, както и Индия**.

Какво следва за България в резултат на всички тези нови инициативи и предложения на ниво ЕС за засилване на националния ни отбранителен капацитет?

България би следвало да мобилизира целия си административен, икономически и научен потенциал, за да се възползва от възможностите за осигуряване на допълнителни финансови средства за нашата отбрана и отбранителна индустрия по плана „Превъоръжи Европа - готовност 2030“.

Какво означава това?

На първо място активиране на ескейп клаузата, за да се освободят допълнителни средства за отбраната. След това е необходимо да се изработи **национален инвестиционен план**, с който да кандидатстваме за заеми за съвместно закупуване с други държави членки на необходимите за въоръжените ни сили способности.

Към момента усилията са насочени към **ускорено превъоръжаване и модернизация едновременно на всички видове въоръжени сили**.

В заключение - като най-спешни предизвикателства по отношение на ефективността на българската отбрана на този етап може да се посочат следните:

- **повишаването на разходите за отбрана;**
- **попълването на вакантните длъжности за военнослужещи;**
- **осъществяване на ускорено технологично превъоръжаване и модернизация на българските въоръжени сили.**

Библиография:

1. Бонифас, П. Съвременната геополитика, С., 2007.
2. Дал, Робърт. Съвременният политически анализ. С., 1996.
3. Най, Джоузеф младши. Бъдещето на силата. ВИ, 2013 г.
4. Риардан, Ш. Новата дипломация, С., 2015, книгоиздателска къща Труд, превод от английски Петър Герасимов-Константинов.
5. Семов, Минчо. Политиката – теория и история. С., 1984.
6. Шуман, Робер. За Европа. Превод от френски език Светослав Терзиев, Изд. Книжен тигър, С., 2001.
7. Fetscher, Iring. Politikwissenschaft. Begriffe Analysen Theorien. Ein Grundkurs. Hamburg. 1990.
8. Muenkler, Herfried (Hg.). Politikwissenschaft Ein Grundkurs, Reinbek bei Hamburg, 2. Auflage August, 2006.

Интернет източници:

1. https://bulgaria.representation.ec.europa.eu/novini-i-sbitiya/novini-0/byala-kniga-za-evropeyskata-otbrana-i-plan-rearm-europegotovnost-2030-g-2025-03-19_bg.
2. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/bg/qanda_25_790.
3. <https://www.consilium.europa.eu/bg/resources/publications/internal-security-strategy-european-union-towards-european-security-model/>.